RAPORT OSW

OSW

WYSZEHRADZKA POMOC ROZWOJOWA W OBSZARZE PARTNERSTWA WSCHODNIEGO

Zsuzsanna Végh

RAPORT OSW

WARSZAWA
MAJ 2014

WYSZEHRADZKA POMOC ROZWOJOWA W OBSZARZE PARTNERSTWA WSCHODNIEGO

Zsuzsanna Végh

OSW | CENTRE FOR EASTERN STUDIES
OŚRODEK STUDIÓW WSCHODNICH im. **Marka Karpia**

© Copyright by Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia
Centre for Eastern Studies

REDAKCJA MERYTORYCZNA
Mateusz Gniazdowski, Andrzej Sadecki

REDAKCJA
Halina Kowalczyk

WSPÓŁPRACA
Katarzyna Kazimierska, Anna Łabuszewska

TŁUMACZENIE
OSW

OPRACOWANIE GRAFICZNE
PARA-BUCH

ZDJĘCIE NA OKŁADCE
Agencja Shutterstok

SKŁAD
GroupMedia

WYKRESY
Wojciech Mańkowski

WYDAWCA
Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia
Centre for Eastern Studies

ul. Koszykowa 6a, Warszawa
Tel. + 48 /22/ 525 80 00
Fax: + 48 /22/ 525 80 40
osw.waw.pl

ISBN 978-83-62936-37-3

Spis treści

WSTĘP **/5**

I. KRAJE PARTNERSTWA WSCHODNIEGO W MIĘDZYNARODOWEJ POLITYCE ROZWOJOWEJ PAŃSTW GRUPY WYSZEHRADZKIEJ **/7**

Czechy **/10**
Węgry **/13**
Polska **/16**
Słowacja **/19**
Wspólna obecność – Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki **/22**

II. POTENCJAŁ WSPÓŁPRACY W DZIEDZINIE POMOCY ROZWOJOWEJ KIEROWANEJ DO KRAJÓW PARTNERSTWA WSCHODNIEGO **/25**

REKOMENDACJE **/32**

BIBLIOGRAFIA **/34**

ANEKSY **/37**

Zsuzsanna Végh jest asystentem w Centrum Studiów nad Rozszerzeniem UE (Center for EU Enlargement Studies) na Uniwersytecie Środkowoeuropejskim w Budapeszcie. Do jej zainteresowań badawczych należy polityka zagraniczna państw Grupy Wyszehradzkiej i Unii Europejskiej, szczególnie wobec wschodniego sąsiedztwa UE. Zasadnicza część opracowania powstała w trakcie stażu badawczego w Ośrodku Studiów Wschodnich w maju 2013 roku, w ramach projektu V4 Flying Experts Initiative, finansowanego przez Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki. Opracowanie stanowi wyraz osobistych opinii i poglądów autorki.

WSTĘP

W 2009 r. Unia Europejska (UE) uruchomiła swój program Partnerstwa Wschodniego (PW). Połączył on państwa członkowskie Unii i sześć krajów w jej wschodnim sąsiedztwie (Armenię, Azerbejdżan, Białoruś, Gruzję, Mołdawię i Ukrainę) wspólną inicjatywą, której celem było wspieranie demokratyzacji krajów partnerskich i zbliżenie ich do Unii w wymiarze politycznym, gospodarczym i społecznym. Cztery lata później, po trzecim szczycie szefów państw i rządów krajów Partnerstwa, który odbył się w listopadzie 2013 r. w ramach litewskiej prezydencji w Radzie UE i zrezygnowaniu prezydenta Ukrainy Wiktora Janukowycza z podpisania umowy stowarzyszeniowej, nadzieje wobec PW są znacznie niższe, a program stoi przed istotnymi wyzwaniami.

Unii Europejskiej zależy, by skłonić partnerów do przeprowadzenia reform, a tym samym przekonać sceptyków o zasadności prowadzenia programu i jego sukcesie. Podobnie niektóre kraje UE, w tym cztery państwa Grupy Wyszehradzkiej (V4 – Czechy, Węgry, Polska i Słowacja), które kilka lat temu były wśród inicjatorów i twórców programu, mają nadzieję ujrzeć wymierne rezultaty. Ponieważ obszar Partnerstwa Wschodniego zajmuje centralne miejsce w polityce zagranicznej tych państw, w ich żywotnym interesie leży, aby Unia Europejska nadal wspierała demokratyzację oraz procesy reform gospodarczych i społecznych u ich wschodnich sąsiadów.

Szczyt w Wilnie z pewnością zamknął ważny etap, jednak Partnerstwo Wschodnie nie kończy się na nim. Dlatego też we wspólnej deklaracji państw Grupy Wyszehradzkiej na temat Partnerstwa Wschodniego z 17 maja 2013 r. wspomniana została konieczność dalszego wsparcia i zaangażowania ze strony UE[1]. Choć wsparcie UE jest z pewnością istotne, państwa V4 muszą również wyjść poza poziom deklaracji politycznych i zastanowić się, jak można udoskonalić ich wkład w reformy w Europie Wschodniej. Jednym z najważniejszych narzędzi służących do wspierania procesów reformatorskich i przybliżania krajów Partnerstwa do UE jest pomoc dostarczana w ramach międzynarodowej współpracy rozwojowej (IDC), za pośrednictwem której wszystkie cztery państwa Grupy Wyszehradzkiej są aktywne w regionie. Często już pojawiały się przy tym pomysły, że aby realizować swoje interesy w Europie Wschodniej, państwa V4 powinny skoordynować swoje polityki współpracy rozwojowej,

[1] Wspólne oświadczenie ministrów spraw zagranicznych Grupy Wyszehradzkiej, Irlandii i Litwy na temat Partnerstwa Wschodniego. MSZ Rzeczypospolitej Polskiej, maj 2013 r. https://www.msz.gov.pl/resource/0dada40c-3212-4889-acc7-45a96ef1a3b0:JCR

zainwestować więcej zasobów, a być może, także stworzyć do tych celów wspólny fundusz rozwojowy[2].

Celem niniejszego opracowania jest dokonanie oceny możliwości poprawy współdziałania pomiędzy krajami V4 w zakresie międzynarodowej współpracy rozwojowej na rzecz realizacji celów programu Partnerstwa Wschodniego. Opiera się ono na analizie źródeł pierwotnych (oficjalne dokumenty strategiczne i sprawozdania państw V4) oraz na rozmowach z przedstawicielami rządów i Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego (IVF). Przedstawiona zostanie pokrótce specyfika działalności poszczególnych państw V4 w zakresie dwustronnej pomocy rozwojowej w regionie Partnerstwa Wschodniego oraz ich wspólne działania realizowane przez Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki, co posłuży za podstawę do sformułowania wniosków politycznych[3]. Dotyczą one konkretnych kroków, jakie można podjąć w celu wzmocnienia skuteczności działań z zakresu IDC, prowadzonych przez państwa V4 w regionie Partnerstwa Wschodniego.

[2] Zob. np.: Mateusz Gniazdowski, *Visegrad cooperation in Polish foreign policy: as it stands and the outlook for the future,* [w:] *Panorama of Global Security Environment 2010*, CENAA, Bratislava 2010, s. 55-57; Dariusz Kałan, *East of Center: Can the Visegrad Group Speak with One Voice on Eastern Policy?*, PISM Policy Paper 53 (2013).

[3] Pomoc rozwojowa jest dostarczana także za pośrednictwem Unii Europejskiej, jednak analiza pomocy wielostronnej udzielanej przez państwa V4 w tym trybie nie jest przedmiotem tego opracowania.

I. KRAJE PARTNERSTWA WSCHODNIEGO W MIĘDZYNARODOWEJ POLITYCE ROZWOJOWEJ PAŃSTW GRUPY WYSZEHRADZKIEJ

Państwa V4 rozpoczęły lub wznowiły działania w zakresie międzynarodowej współpracy rozwojowej dopiero na początku obecnego stulecia[4]. Choć zazwyczaj w przyjętych przez te państwa dokumentach strategicznych nawiązuje się do międzynarodowych norm, standardów i porozumień w dziedzinie współpracy rozwojowej, faktycznie realizowana przez nie polityka odbiega od tej, którą realizują państwa dłużej zaangażowane we współpracę rozwojową. Akcentowane przez nie dążenie do osiągnięcia Milenijnych Celów Rozwoju oraz walka z ubóstwem, pojawiają się wprawdzie także w krajowych strategiach i koncepcjach międzynarodowej polityki rozwojowej państw V4, ale jeśli spojrzeć na listę krajów, do których trafia ich oficjalna pomoc rozwojowa (ODA), to widać, że koncentruje się ona bardziej na krajach o średnim poziomie dochodu, a nie na najsłabiej rozwiniętych krajach w Afryce i Azji. Sama walka z ubóstwem nie jest zatem głównym przedmiotem zainteresowania państw V4, nawet jeśli taki wniosek mógłby wypływać z oficjalnych dokumentów[5].

Przystępując do międzynarodowej wspólnoty dawców pomocy rozwojowej, państwa V4 próbowały znaleźć dla siebie niszę na arenie międzynarodowej, w której mogłyby wykorzystać swoje unikalne doświadczenie. Mając za sobą zmiany ustrojowe, jakie zaszły po upadku reżimów komunistycznych, państwa te posiadały specyficzną wiedzę na temat transformacji i przemian politycznych, gospodarczych i społecznych. Doświadczenie transformacyjne zostało w 2005 r. uwzględnione przez Unię Europejską w dokumentach programowych dotyczących wspólnotowej polityki międzynarodowej współpracy rozwojowej[6]. Nie nadaje się ono do wykorzystania w regionach o zupełnie

4 Więcej informacji na ten temat: Simon Lightfoot, Lindenhovius Zubizarreta. *The Emergence of International Development Policies in Central and Eastern European States,* [w:] *European Development Cooperation. In Between the Local and the Global,* red. Paul Hoebink, Amsterdam University Press, Amsterdam 2010, s. 175-193.

5 Bardziej szczegółową analizę zawiera opracowanie przygotowane przez konsorcjum organizacji pozarządowych (FORS, MVRO, Grupa Zagranica i HAND): *Development Cooperation of the Visegrad Group in the context of the European Union*, Briefing Paper, maj 2011. http://www.fors.cz/user_files/fors_brief_v4_final.pdf

6 Konkluzje Rady i przedstawicieli rządów Państw Członkowskich zebranych w Radzie w sprawie przyspieszenia postępu w osiąganiu Milenijnych Celów Rozwoju: wkład UE do przeglądu Milenijnych Celów Rozwoju podczas spotkania ONZ na wysokim szczeblu w 2005 r. Sekretariat Generalny Rady UE, 24 maja 2005 r., http://register.consilium.europa.eu/pdf/pl/05/st09/st09266.pl05.pdf

odmiennych uwarunkowaniach społeczno-politycznych. Dlatego państwa V4 skoncentrowały się na krajach, które właśnie przechodziły lub rozpoczynały podobne przemiany ustrojowe, tj. na krajach Europy Wschodniej i Bałkanów Zachodnich. Przekazywanie doświadczenia transformacyjnego jest zarazem dla państw V4 jedną z dróg do realizacji celu ich polityki zagranicznej, jakim jest posiadanie w swoim sąsiedztwie stabilnych i bezpiecznych demokracji.

Fakt, że państwa V4 są nowymi dawcami, znajduje także odzwierciedlenie w strukturze ich oficjalnej pomocy rozwojowej. W przypadku wszystkich czterech państw wartość pomocy rozwojowej realizowanej w formacie wielostronnym przewyższa kwotę pomocy dwustronnej i stanowi ok. 2/3 łącznej wartości oficjalnej pomocy rozwojowej (Aneks I). Rozmiar pomocy bilateralnej dla krajów PW różni się zależnie od kraju (Aneks II). W 2011 r. pomoc rozwojowa Polski dla państw regionu Partnerstwa Wschodniego wyniosła 43,06 mln USD i stanowiła niemal połowę (47,78%) łącznej wartości dwustronnej pomocy rozwojowej. Czechy i Węgry przekazały w tym okresie krajom PW odpowiednio 11,4 mln USD (14,26%) i 4,17 mln USD (12,58%), a Słowacja jedynie 1,32 mln USD (6,16% całości dwustronnej ODA). Aby dokładniej porównać te proporcje, uwzględniając przy tym potencjał gospodarczy poszczególnych państw, warto spojrzeć na stosunek dwustronnej oficjalnej pomocy rozwojowej przekazanej krajom regionu PW do dochodu narodowego (GNI) poszczególnych dawców. W tym porównaniu również na pierwszym miejscu plasuje się Polska, w przypadku której proporcja ta wyniosła w 2011 r. 0,009%, za nią zaś Czechy (0,006%), Węgry (0,003%) i Słowacja (0,001%) (Aneks II).

Wykres 1. Oficjalna pomoc rozwojowa netto państw V4 dla krajów Partnerstwa Wschodniego

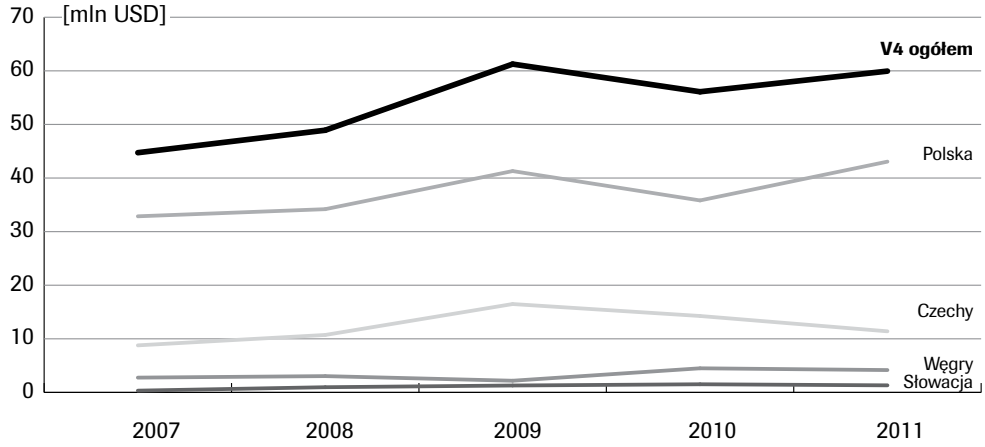

	2007	2008	2009	2010	2011
Polska	32,86	34,19	41,3	35,82	43,06
Czechy	8,78	10,72	16,49	14,26	11,4
Węgry	2,76	3,04	2,18	4,5	4,17
Słowacja	0,33	0,97	1,29	1,52	1,32
V4 razem	44,73	48,92	61,26	56,1	59,95

Źródło: Dane OECD DAC; www.aidflows.org

Wykres 1, oparty na danych za okres do 2011 r., pokazuje, jak wartość bezwzględna dwustronnej pomocy państw V4 dla regionu PW zmieniała się w czasie[7]. Różnice między poszczególnymi członkami grupy V4 były i pozostały znaczące, niemniej warto zwrócić uwagę na to, że w przypadku wszystkich państw wyszehradzkich wartość bezwzględna pomocy dla krajów wschodniego sąsiedztwa wzrosła w stosunku do okresu sprzed kryzysu (lata 2007-2008), kiedy unijny program PW jeszcze nie funkcjonował. Bezwzględne wartości nie rosły liniowo, co można wytłumaczyć skutkami kryzysu finansowego i gospodarczego. Poza tym dane w Aneksie II wskazują również, że region PW zyskał na znaczeniu w dwustronnej współpracy rozwojowej poszczególnych państw grupy V4: udział państw PW w łącznej wartości dwustronnej pomocy rozwojowej udzielanej przez państwa V4 wzrósł w stosunku do okresu sprzed kryzysu we wszystkich czterech przypadkach.

[7] Dane wykorzystane w niniejszym opracowaniu pochodzą z okresu 2007-2011. Rok początkowy wybrano tak, by pokazać również wartości sprzed kryzysu. Dane za 2012 nie są jeszcze dostępne, w maju 2013 dostępne były tylko wstępne dane OECD DAC.

W 2011 r. na sześć krajów wschodnioeuropejskich objętych PW przypadło 59,95 mln USD, czyli 26,68% łącznej wartości dwustronnej pomocy rozwojowej państw V4[8]. Choć w wartościach bezwzględnych jest to nadal skromna kwota, proporcjonalnie stanowi ona znaczną część łącznej wartości dwustronnej pomocy rozwojowej udzielanej przez państwa V4. Jak pokazuje Aneks III, zagregowany udział Partnerstwa Wschodniego w łącznej wartości dwustronnej oficjalnej pomocy rozwojowej świadczonej przez państwa V4 rósł stopniowo od 2007 r. W połączeniu z faktem, że na przestrzeni ostatnich lat wzrosły także wartości bezwzględne tej pomocy, można stwierdzić, że region PW zyskuje na znaczeniu w polityce międzynarodowej współpracy rozwojowej państw V4.

Czechy

Republika Czeska stworzyła unikalny system międzynarodowej współpracy rozwojowej w 2007 r., kiedy w Ministerstwie Spraw Zagranicznych wprowadzono podział na działania dotyczące klasycznych kwestii współpracy rozwojowej oraz działania wspierające transformację ustrojową. Odpowiedzialność za klasyczne działania rozwojowe, zgodne z globalnym celem redukcji ubóstwa, przejął Departament Współpracy Rozwojowej i Pomocy Humanitarnej, natomiast przekazywanie czeskiego doświadczenia transformacyjnego przypadło Departamentowi Praw Człowieka i Polityki Transformacji. Aktualnie obowiązująca strategia rozwojowa określa priorytety Czech na lata 2010-2017, co jest wyjątkowo długim okresem planowania wśród państw wyszehradzkich. Program promocji transformacji obejmuje ten sam ośmioletni okres. Jako że oba programy koncentrują się na różnych tematach, inny jest też ich zasięg geograficzny. W przypadku klasycznych działań rozwojowych, spośród sześciu państw PW Mołdawia została wskazana jako kraj „objęty programem", a Gruzja zaliczona do grupy krajów „projektowych"[9]. Natomiast czeski Program promocji transformacji obejmuje Białoruś, Gruzję, Mołdawię i Ukrainę[10].

Między Kiszyniowem i Pragą podpisane zostało w 2011 r. porozumienie określające szczegółową strategię na lata 2010-2017 oraz szczegółowe priorytety czeskiej pomocy rozwojowej. Ponieważ chodzi o klasyczną pomoc rozwojową,

8 Wartości procentowe podano w Aneksie III.

9 The Development Cooperation Strategy of the Czech Republic 2010-2017. MSZ Republiki Czeskiej, 2010. s. 15, http://www.mzv.cz/file/762314/FINAL__Development_Cooperation_Strategy_2010_2017.pdf

10 Target Countries, MSZ Republiki Czeskiej, 2013, http://www.mzv.cz/jnp/en/foreign_relations/human_rights/transition_promotion_program/target_countries/index.html

działania wymienione w programie współpracy mają bardziej techniczny charakter i są zgodne z Milenijnymi Celami Rozwoju. Wśród priorytetów znalazły się: ochrona środowiska, rozwój społeczny (edukacja, pomoc społeczna i ochrona zdrowia), a także rolnictwo, zaopatrzenie w wodę i kanalizacja, administracja oraz rozwój społeczeństwa obywatelskiego[11]. Za realizację programu odpowiada Czeska Agencja Rozwoju, która zarządza projektami współpracy technicznej wybranymi w drodze zamówień publicznych i konkursów grantowych. Ponieważ przedmiotem tego typu wsparcia są często projekty infrastrukturalne, konieczne jest tu współdziałanie z rządem bądź samorządami. W czeskiej strategii współpracy rozwojowej przewidziane są także stypendia i małe projekty[12].

Program promocji transformacji, wdrażany za pośrednictwem Departamentu Praw Człowieka i Polityki Transformacji MSZ, skierowany jest bezpośrednio do społeczeństw w krajach beneficjentach. Do głównych obszarów zainteresowania programu należą: wsparcie dla społeczeństwa obywatelskiego, młodzieży, mediów i obrońców praw człowieka oraz współpraca z samorządami. Do wsparcia w ramach tego programu kwalifikują się wszystkie kraje PW i według najnowszych dostępnych danych (za 2010 r.) wszystkie, z wyjątkiem Azerbejdżanu i Armenii, skorzystały z niego w mniejszym lub większym stopniu[13].

[11] Development Cooperation Programme. Moldova. 2011-2017. MSZ Republiki Czeskiej, 2011, http://www.mzv.cz/public/44/29/ba/698495_600996_Development_Cooperation_Programme_Moldova_2011_2017.pdf

[12] Niestety nie są dostępne dane na temat liczby beneficjentów stypendiów w podziale na kraje pochodzenia.

[13] Największe wsparcie przekazano Białorusi (321052 EUR), na kolejnych miejscach znalazły się Gruzja (273 060 EUR), Mołdawia (247118 EUR) i Ukraina (159656 EUR).
Projects Implemented in 2010. MSZ Republiki Czeskiej, 25.08.2011. http://www.mzv.cz/jnp/en/foreign_relations/human_rights/transition_promotion_program/about_us/summary_of_program_activities/projects_implemented_in_2010.html

Wykres 2. Oficjalna pomoc rozwojowa netto Czech dla krajów Partnerstwa Wschodniego

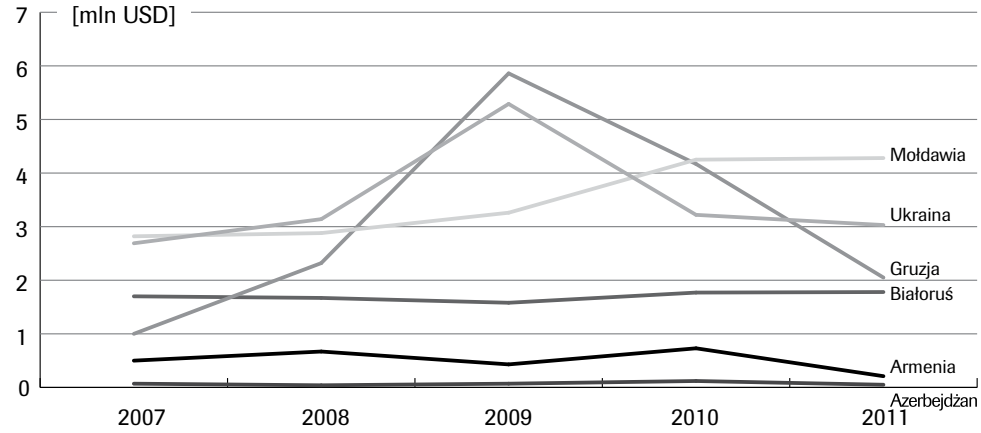

	2007	2008	2009	2010	2011
Ukraina	2,69	3,14	5,29	3,22	3,03
Mołdawia	2,82	2,88	3,26	4,25	4,28
Gruzja	1	2,32	5,86	4,17	2,05
Białoruś	1,7	1,67	1,58	1,77	1,78
Armenia	0,5	0,67	0,43	0,73	0,21
Azerbejdżan	0,07	0,04	0,07	0,12	0,05

Źródło: Dane OECD DAC; www.aidflows.org

Jak pokazuje wykres 2, wartość dwustronnej oficjalnej pomocy rozwojowej trafiającej do Mołdawii jak dotąd stale rosła. Warto zauważyć, że Czechy są obecnie największym dawcą pomocy dla Mołdawii wśród państw V4, wyprzedzając nawet Polskę. W 2011 r. Republika Czeska przekazała Mołdawii dwustronną pomoc rozwojową o wartości 4,28 mln USD, natomiast Polska - największy dawca pomocy ogółem wśród krajów V4 - jedynie 1,71 mln USD. W tym samym czasie pomoc przekazywana Gruzji, posiadającej status kraju projektowego, stale spadała, plasując się poniżej najwyższej wartości osiągniętej w 2009 r.[14] Spadek wartości pomocy zaobserwowano także w przypadku Ukrainy, Armenii i Azerbejdżanu, podczas gdy pomoc dla Białorusi nieznacznie wzrosła w wartościach bezwzględnych w okresie od 2009 do 2011 r. Łączna kwota dwustronnej oficjalnej pomocy rozwojowej przekazanej przez Republikę Czeską państwom PW spadła między rokiem 2009 a 2011, co można tłumaczyć

[14] Na skutek wojny rosyjsko-gruzińskiej wzrosło zainteresowanie Gruzją. Ta tendencja widoczna była we wzroście oficjalnej pomocy rozwojowej od Polski. Pomoc Węgier i Słowacji dla Gruzji osiągnęła najwyższą wartość w 2008 r.

skutkami kryzysu, gdyż całkowita kwota czeskiej oficjalnej pomocy rozwojowej w tym okresie również spadła.

Węgry

Spośród wszystkich państw V4 polityka Węgier w zakresie międzynarodowej współpracy rozwojowej jest najsłabiej rozwinięta pod względem strategicznym i instytucjonalnym. W maju 2013 r., dekadę po wznowieniu przez Węgry działań w zakresie pomocy rozwojowej, nadal nie istniała żadna ogólna ustawa ani strategia nadająca kierunek tej polityce. Dlatego ocena węgierskiego wkładu we współpracę rozwojową w obszarze PW musi opierać się na dokumentach przyjętych w 2002 r. oraz rocznych sprawozdaniach Ministerstwa Spraw Zagranicznych, które odpowiada za jej koordynację i wdrożenie. Węgierski system pomocy rozwojowej skupia się wokół MSZ, funkcjonuje bez agencji rozwojowej i nie posiada żadnej wyspecjalizowanej instytucji odpowiedzialnej za przyznawanie dotacji.

Już w 2003 r. Międzyresortowy Komitet ds. Międzynarodowej Współpracy Rozwojowej wskazał Mołdawię i Ukrainę jako kraje priorytetowe[15]. Od tamtej pory wybór ten oficjalnie nie uległ zmianie, a cztery pozostałe kraje PW są w znikomym stopniu przedmiotem zainteresowania węgierskiej polityki międzynarodowej współpracy rozwojowej. Zgodnie z dokumentem opublikowanym przez MSZ w 2008 r., Mołdawia została objęta programem współpracy rozwojowej na lata 2009-2011[16]. W przeciwieństwie do programów dla pozostałych krajów, program mołdawski nie został jednak nigdy opublikowany. W tym samym dokumencie wymienia się Ukrainę jako kraj projektowy. Może to budzić kontrowersje, ponieważ to Ukraina zawsze była największym beneficjentem węgierskiej dwustronnej oficjalnej pomocy rozwojowej w całym obszarze PW (wykres 3). Mołdawia znajduje się pod tym względem daleko w tyle, chociaż nieznacznie wyprzedzała pozostałe kraje PW w wartościach bezwzględnych do 2011 r., kiedy to pomoc dla Gruzji i Białorusi nieznacznie wzrosła.

[15] Decyzja 1/2003. Węgierski Międzyresortowy Komitet ds. Międzynarodowej Współpracy Rozwojowej, 2003, Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Tárcaközi Bizottság (NEFE TB), 1/2003 sz. Határozata, http://www.mfa.gov.hu.

[16] Hungary. Inspired by Experience. International Development Cooperation, MSZ Republiki Węgierskiej, 2008. http://www.kulugyminiszterium.hu/NR/rdonlyres/09524B2E-76D7--4DCC-ADF6-67D3E1A14FA7/0/InspiredByExperience.pdf

Wykres 3. Oficjalna pomoc rozwojowa netto Węgier dla krajów Partnerstwa Wschodniego

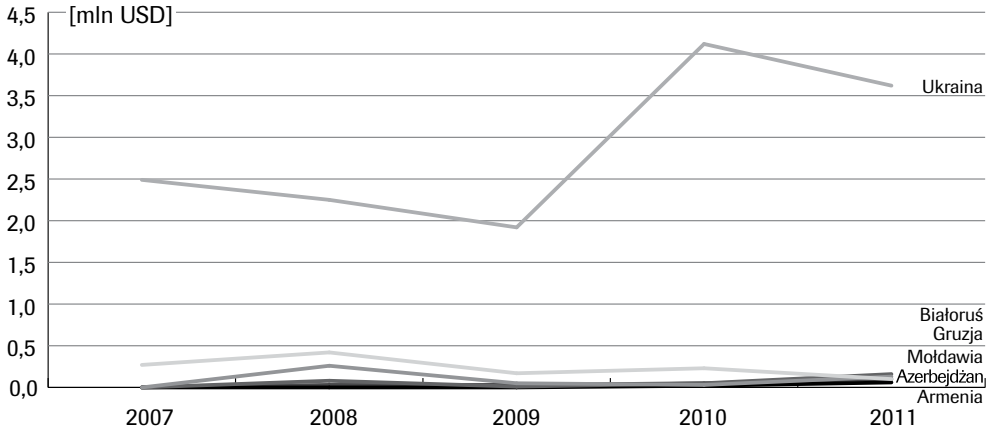

	2007	2008	2009	2010	2011
Ukraina	2,49	2,25	1,92	4,12	3,62
Mołdawia	0,27	0,42	0,17	0,23	0,1
Gruzja	0	0,26	0,05	0,03	0,13
Białoruś	0	0,08	0,01	0,05	0,16
Armenia	0	0	0	0,02	0,06
Azerbejdżan	0	0,03	0,03	0,05	0,1

Źródło: Dane OECD DAC; www.aidflows.org

Ponieważ Węgry nie wypracowały do tej pory strategicznej wizji międzynarodowej współpracy rozwojowej, ich działania w regionie PW pozostają ograniczone i mają charakter doraźny. Na podstawie sprawozdań rocznych za lata 2009 i 2010 można stwierdzić, że Węgry kładą nacisk na dzielenie się doświadczeniem transformacyjnym z partnerami, przede wszystkim z Mołdawią i Ukrainą[17]. W odniesieniu do Mołdawii w sprawozdaniach wymienia się projekty współpracy technicznej, w ramach których Węgry wspomagały to państwo we wdrażaniu prawodawstwa wspólnotowego UE. Tego rodzaju projekty są nadal prowadzone w dziedzinie rolnictwa, a od niedawna także w energetyce. Ministerstwo udziela także wsparcia, choć nieregularnie, organizacjom pozarządowym. Jedną z większych organizacji działających w Mołdawii, której projekty, realizowane dzięki wspomnianemu wsparciu, są nawet wymieniane w sprawozdania rocznych Ministerstwa Spraw Zagranicznych, jest Międzynarodowe Centrum na rzecz Przemian Demokratycznych (International Center for Demokraty Transition – ICDT)[18].

[17] W maju 2013 r. sprawozdania roczne za lata 2011 i 2012 nie były jeszcze dostępne na stronach internetowych rządu.

[18] Międzynarodowe Centrum na rzecz Przemian Demokratycznych (www.icdt.hu) jest orga-

Ze szczegółowych informacji nt. wdrożonych projektów wynika, że w przypadku Ukrainy priorytetem jest współpraca nie z Kijowem, ale z organizacjami i władzami samorządowymi w niektórych miastach na Zakarpaciu, zamieszkanych przez liczną mniejszość węgierską. Znaczna kwota oficjalnej pomocy rozwojowej kierowanej do węgierskich społeczności na Ukrainie skupiała się na rozwoju edukacji i służby zdrowia i była realizowana np. za pośrednictwem Funduszu Ojczyźnianego (Szülőföld Alap), który został teraz zastąpiony przez Fundusz Gábora Bethlena (Bethlen Gábor Alap)[19]. Co ciekawe, wsparcie dla węgierskich mniejszości za granicą było w ciągu ostatnich lat finansowane w ramach kilku oddzielnych linii w rocznych budżetach Ministerstwa Spraw Zagranicznych, których nie wliczono do ogólnej kategorii międzynarodowej pomocy rozwojowej i pomocy humanitarnej. Mimo to działania te były uwzględniane jako oficjalna pomoc rozwojowa w corocznych sprawozdaniach nt. międzynarodowej współpracy rozwojowej. Fakt, że węgierska międzynarodowa współpraca rozwojowa skupia się na wsparciu rodaków, nie powinien być zaskoczeniem, ponieważ już w pierwszej koncepcji tej współpracy, opracowanej w 2001 r., węgierski rząd stwierdził, że jednym z celów polityki współpracy rozwojowej będzie wspieranie węgierskich społeczności żyjących za granicą[20].

Obecnie prowadzony jest przegląd węgierskiej polityki współpracy rozwojowej oraz trwa proces planowania strategicznego, rozpoczęty na wniosek węgierskiego parlamentu. We wstępnym projekcie dokumentu strategicznego, opublikowanym w maju 2013 r., wskazano na Ukrainę i Mołdawię jako kraje priorytetowe w regionie PW. Jeszcze nie doprecyzowano, na jakich zasadach współpraca miałaby być kontynuowana, ale sądząc po ostatnich trendach, najprawdopodobniej nadal znaczącą rolę będzie odgrywać transfer doświadczenia transformacyjnego i pomoc techniczna, wspierająca europejskie

nizacją non-profit, działającą jako jednostka z własną osobowością prawną w ramach Publicznej Fundacji Centrum na rzecz Demokracji (www.demkk.hu/en). Jego celem jest gromadzenie wiedzy nt. doświadczeń przemian politycznych i gospodarczych w regionie Europy Środkowej i dzielenie się tą wiedzą z krajami będącymi w trakcie podobnych procesów. ICDT działa głównie w Europie Wschodniej i w regionie Bałkanów Zachodnich, a od niedawna także w Afryce Północnej.
Źródło: Introduction. ICDT, http://www.icdt.hu/about-us/introduction

19 Report about the Activities of the Official Hungarian International Development Cooperation and Humanitarian Aid in 2010. MSZ Republiki Węgierskiej, 2011, s. 42. http://www.kormany.hu/download/1/2d/50000/beszamolo_magyarorszag_2010_evi_nefe_tevekenysegerol.pdf#!DocumentBrowse

20 Concept about the International Development Cooperation of the Republic of Hungary. MSZ Republiki Węgierskiej, 2002, http://www.kulugyminiszterium.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Nemzetkozi_fejlesztes/nemz_fejl/koncepcio.htm

aspiracje krajów objętych PW, zaś w przypadku Ukrainy kontynuowane będzie też wsparcie dla mniejszości węgierskiej, realizowane w ramach międzynarodowej współpracy rozwojowej[21].

Polska

Polityka Polski w zakresie międzynarodowej współpracy rozwojowej była przedmiotem głębokiej reformy w 2011 r. W 2012 r. weszła w życie ustawa o współpracy rozwojowej i rozpoczęto realizację Wieloletniego programu współpracy rozwojowej na lata 2012-2015. Specyfika polskiego systemu polega na tym, że działa on bez agencji rozwojowej. Ministerstwo Spraw Zagranicznych zarządza tym obszarem polityki (jest opatrywana specjalnym logo Polska Pomoc/Polish Aid), a Departament Współpracy Rozwojowej w MSZ odpowiada zarówno za strategiczne zadania planowania polityki i opracowywania programów, jak i za zarządzanie wyborem projektów i nadzorem nad ich realizacją[22]. Wagę regionu PW w polskiej polityce odzwierciedla chociażby struktura i podział zadań w ramach tego departamentu, w którym jeden wydział skupia się wyłącznie na regionie Partnerstwa, a drugi odpowiada za projekty i programy rozwojowe skierowane do krajów Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Bałkanów Zachodnich, czyli za wszystkie pozostałe priorytetowe obszary geograficzne[23]. Nowy dokument strategiczny podkreśla także, że region PW jako całość stanowi priorytet geograficzny. Stanowi to rozszerzenie poprzedniej definicji priorytetów geograficznych, która obowiązywała do 2010 r. i jako kraje priorytetowe wymieniała jedynie Białoruś, Gruzję, Mołdawię

[21] Osobną kwestią jest to, czy pozostałe państwa V4 również uwzględniają wspieranie swoich mniejszości za granicą (zwłaszcza w Europie Wschodniej) w ramach pomocy rozwojowej. Jest to szczególnie istotne w przypadku mniejszości polskiej – 249,5 tys. na Białorusi (wg spisu powszechnego z 2009 r.) i 144,1 tys. na Ukrainie (wg spisu powszechnego z 2001 r.). W oficjalnych dokumentach nt. międzynarodowej współpracy rozwojowej nie wymienia się wsparcia dla tych grup wśród celów polskiej współpracy rozwojowej, ale Polacy – obywatele tych państw i organizacje mniejszościowe naturalnie mogą z niej korzystać. Polska prowadzi specjalny program wsparcia dla Polaków za granicą, którym od 1990 r. zajmował się Senat. W 2013 r. zadanie to zostało przejęte przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych, a program jest obsługiwany przez Departament Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą. W 2013 r. budżet programu wyniósł 52 mln PLN (ok 16,4 mln USD).
Źródło: End of Ministry of Foreign Affairs' Competition – "Cooperation with Polish Diaspora". Europejska Fundacja Praw Człowieka, 1.02.2013, http://media.efhr.eu/2013/02/01/ministry-foreign-affairs-competition-cooperation-polish-diaspora-2/

[22] Wywiad z urzędnikami polskiego MSZ, maj 2013; zob. www.polskapomoc.gov.pl

[23] Zespół Departamentu Współpracy Rozwojowej. http://www.polskapomoc.gov.pl/Zespol,Departamentu,Wspolpracy,Rozwojowej,51.html

i Ukrainę[24]. Mimo że obecnie obowiązuje szerszy priorytet geograficzny, pomoc dla Armenii i Azerbejdżanu kierowana jest w mniejszym stopniu niż do pozostałych krajów PW[25].

Wykres 4. Oficjalna pomoc rozwojowa netto Polski dla krajów Partnerstwa Wschodniego

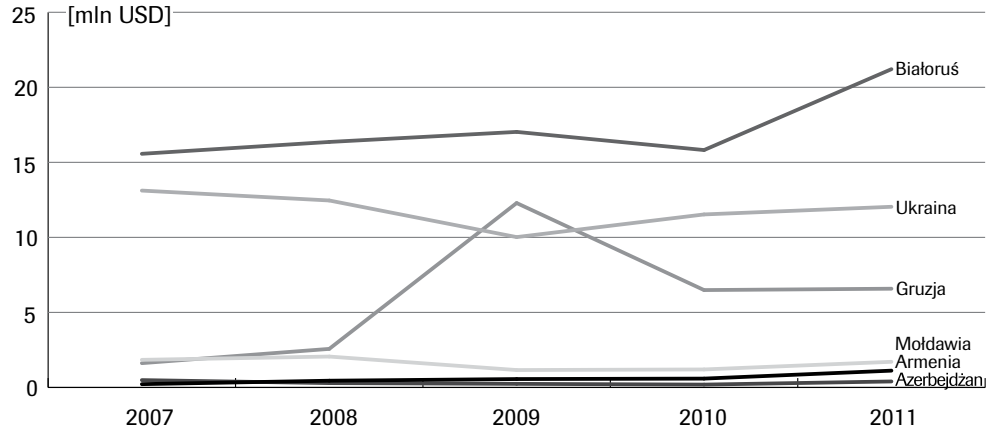

	2007	2008	2009	2010	2011
Ukraina	13,12	12,46	10,02	11,53	12,04
Mołdawia	1,84	2,06	1,16	1,2	1,71
Gruzja	1,62	2,57	12,29	6,49	6,58
Białoruś	15,57	16,36	17,03	15,82	21,21
Armenia	0,22	0,45	0,56	0,59	1,12
Azerbejdżan	0,49	0,29	0,24	0,19	0,4

Źródło: Dane OECD DAC; www.aidflows.org

Wykres 4 pokazuje, że pod względem wartości oficjalnej pomocy rozwojowej najważniejszym partnerem jest dla Polski Białoruś. Z pozostałych państw V4 do tego kraju płynie znacznie mniejsza pomoc[26]. Inaczej niż w przypadku pozostałych krajów partnerskich, polska pomoc rozwojowa jest inwestowana przede wszystkim w rozwój społeczeństwa obywatelskiego na Białorusi oraz finansuje niezależną od propagandy Aleksandra Łukaszenki stację telewi-

[24] Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2010. MSZ Rzeczypospolitej Polskiej, 2011, s. 12. https://www.polskapomoc.gov.pl/files/dokumenty_publikacje/PUBLIKACJE_2011/www_raport_roczny_2010_MSZ.pdf

[25] Wspomniane rozszerzenie zakresu geograficznego nie znajdowało odzwierciedlenia również na stronie internetowej Polskiej Pomocy (http://www.polskapomoc.gov.pl), na której (dane za 2011 r.) dostępne były szczegółowe informacje o Białorusi, Gruzji, Mołdawii i Ukrainie, ale nie o Armenii i Azerbejdżanie.

[26] Zob. wykresy 2-5 i Aneks II.

zyjną (Belsat) oraz dwie stacje radiowe (Białoruskie Radio Racja, Europejskie Radio dla Białorusi). Pomoc rozwojowa nie trafia do administracji centralnej, co jest wyjątkową sytuacją, ponieważ we wszystkich pozostałych państwach otrzymujących pomoc od Polski wsparcie jest kierowane zarówno do organów rządowych, jak i do społeczeństwa obywatelskiego. Za Białorusią pod względem wartości otrzymywanej pomocy plasują się Ukraina i Gruzja.

Polska udziela pomocy krajom Partnerstwa Wschodniego w trzech formach: pomocy technicznej dla organów administracji (poza Białorusią), stypendiów i bezpośredniego wsparcia projektowego. Zgodnie z informacjami z raportów rocznych na temat polskiej współpracy rozwojowej w latach 2009–2011, Polska wspiera europejskie aspiracje Mołdawii, Ukrainy i Gruzji, udzielając wsparcia administracji, zazwyczaj w formie pomocy technicznej, dzieląc się swoim doświadczeniem transformacyjnym i wspomagając kraje partnerskie we wdrażaniu unijnego *acquis communautaire,* zgodnie z unijnymi planami działań dla poszczególnych krajów PW oraz w ramach prowadzonych z nimi negocjacji umów stowarzyszeniowych. Oznacza to, że faktyczny zakres pomocy różni się i uwzględnia ich indywidualne potrzeby. Poza tym Polska przekazuje znaczne kwoty wsparcia na stypendia, które mają istotne znaczenie dla budowania powiązań między społeczeństwami i mogą być ważnym narzędziem kształtowania postaw społecznych. Stypendia są najbardziej popularne wśród obywateli Ukrainy i Białorusi, którzy stanowią dwie najliczniejsze grupy studentów zagranicznych w Polsce[27].

Od 2011 r. dla wszystkich krajów Partnerstwa Wschodniego dostępne jest wsparcie projektowe, czyli forma pomocy skierowana przede wszystkim do organizacji społeczeństwa obywatelskiego, oferowana w drodze konkursów projektowych prowadzonych przez MSZ. Od 2012 r. w działania Polski dotyczące współpracy rozwojowej z krajami Europy Wschodniej jest zaangażowana Fundacja Solidarności Międzynarodowej realizującą programy grantowe[28]. Zadaniem Fundacji jest wspieranie demokratyzacji i procesów transformacyjnych w krajach partnerskich Polski, które w rankingu swobód politycznych Freedom House zostały uznane za „częściowo wolne" lub „bez wolności".

[27] Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2009. MSZ Rzeczypospolitej Polskiej, 2010, s. 54. https://www.polskapomoc.gov.pl/files/2010%20!/MSZ_raport_roczny_2009_www.pdf

[28] Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o współpracy rozwojowej odnosiła się do Polskiej Fundacji Międzynarodowej Współpracy na Rzecz Rozwoju „Wiedzieć Jak". Jej nazwę zmieniono w 2013 r. na Fundację Solidarności Międzynarodowej (Dz.U. z 2011 r. Nr 234, poz. 1386, Dz.U. z 2013 r., poz. 1283).

Fundacja ogłasza otwarte konkursy, w drodze których przyznaje dotacje polskim organizacjom pozarządowym wdrażającym projekty krótkoterminowe z organizacjami partnerskimi z krajów będących przedmiotem zainteresowania Fundacji. Spośród krajów Partnerstwa Wschodniego program ten obejmuje Białoruś, Gruzję, Mołdawię i Ukrainę. Grantów skierowanych do Azerbejdżanu i Armenii nie było ani w 2012 , ani w 2013 r.[29]. Obecnie konkursy wniosków organizowane przez MSZ i przez Fundację częściowo się pokrywają, tzn. w niektórych przypadkach te same organizacje pozarządowe są uprawnione do ubiegania się w ramach obu konkursów o wsparcie dla projektów realizowanych w tych samych krajach i mających bardzo podobne cele. Problem ten zostanie rozwiązany w najbliższej przyszłości, jednak zdaniem urzędników MSZ działania Fundacji wnoszą wartość dodaną do polskiego systemu współpracy rozwojowej, ponieważ przyczynia się ona do realizacji celów polskiej polityki, współpracując z lokalnymi podmiotami nawet w tych delikatnych przypadkach, w których zaangażowanie przedstawicieli polskiego rządu byłoby problematyczne lub niepożądane (np. w przypadku współpracy z przedstawicielami opozycji politycznej w danym kraju).

Słowacja

Słowacja jest wśród państw Grupy Wyszehradzkiej zdecydowanie najmniej hojnym dawcą pomocy, zarówno pod względem wartości bezwzględnej oficjalnej pomocy rozwojowej (1,32 mln USD w 2011 r.), jak i wartości pomocy dwustronnej przekazanej krajom regionu PW w stosunku do dochodu narodowego (0,001% w 2011 r.). Słowacja jest obecna w regionie PW poprzez swoją pomoc rozwojową w bardzo ograniczonym zakresie: w Armenii i Azerbejdżanie jest właściwie nieobecna, a na Białorusi w znikomym stopniu (wykres 5). Aktualne ramy strategiczne określa Druga średniookresowa strategia międzynarodowej współpracy rozwojowej Republiki Słowackiej na lata 2009-2013. Wymienia ona kraje priorytetowe, które dzieli na kraje objęte programem i kraje projektowe. Ponieważ słowacka polityka zagraniczna, a zatem również polityka współpracy rozwojowej, skupia się bardziej na Bałkanach Zachodnich niż na Europie Wschodniej, żadne z sześciu państw Partnerstwa Wschodniego nie zostało wyróżnione jako państwo programowe pomocy rozwojowej, chociaż trzeba zauważyć, że od czasu, gdy zainaugurowana została inicjatywa Partnerstwa Wschodniego, wzrosła wartość pomocy przekazywanej przez

[29] Łącznie dla Białorusi, Gruzji, Mołdawii, Ukrainy, Tadżykistanu i Tunezji w 2013 r. dostępnych było 2,57 mln USD.

Słowację na Ukrainę, do Mołdawii i do Gruzji[30]. Białoruś, Gruzja, Mołdawia i Ukraina są krajami projektowymi, w których Słowacja realizuje swoją działalność za pośrednictwem Słowackiej Agencji Rozwojowej. Bratysława stara się przede wszystkim wspierać budowę instytucji demokratycznych i społeczeństwa obywatelskiego, rozwój gospodarki rynkowej i infrastruktury oraz wspomagać rozwój społeczny krajów partnerskich, dzieląc się z nimi swoim doświadczeniem transformacyjnym[31].

Wykres 5. Oficjalna pomoc rozwojowa netto Słowacji dla krajów Partnerstwa Wschodniego

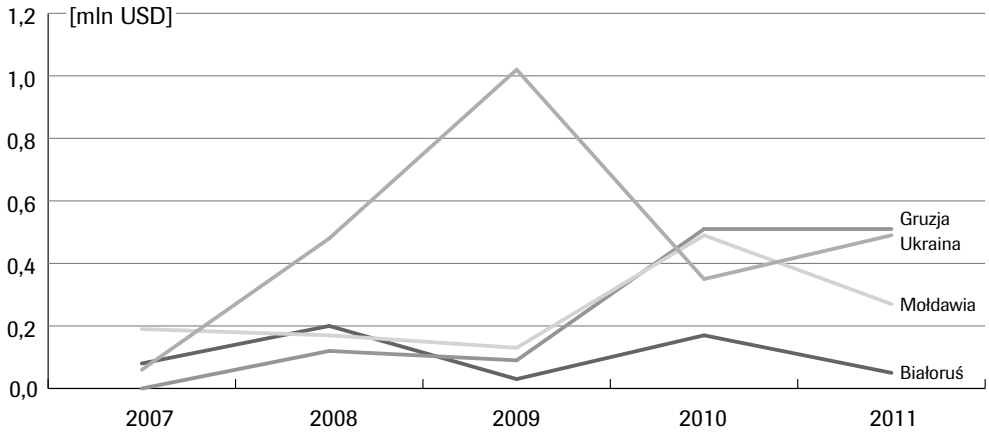

	2007	2008	2009	2010	2011
Ukraina	0,06	0,48	1,02	0,35	0,49
Mołdawia	0,19	0,17	0,13	0,49	0,27
Gruzja	0	0,12	0,09	0,51	0,51
Białoruś	0,08	0,2	0,03	0,17	0,05
Armenia	0	0	0	0	0
Azerbejdżan	0	0	0,02	0	0

Źródło: dane OECD DAC; www.aidflows.org

Wykres 5 pokazuje, że po tym, jak Gruzja, Białoruś i Mołdawia stały się w 2009 r. krajami projektowymi, wartość przekazywanej im pomocy wzrosła, chociaż w przypadku dwóch ostatnich krajów spadła ponownie w 2011 r. Wartość

[30] Serbia, leżąca w regionie Bałkanów Zachodnich, jest krajem objętym programem. Medium-Term Strategy for Official Development Assistance of the Slovak Republic for the years 2009-2013, MSZ Republiki Słowackiej, 2009, s. 13, http://eng.slovakaid.sk/wp-content/uploads/2010/12/Medium-Term-Strategy-2009-2013-EN.pdf

[31] Zob. wykaz najważniejszych obszarów działania opublikowany na stronie internetowej Słowackiej Pomocy (www.slovakaid.sk).

oficjalnej pomocy rozwojowej przekazywanej Ukrainie spadła natomiast znacząco w 2010 r., a w 2011 r. nie osiągnęła z powrotem poziomu z roku 2009.

Transfer doświadczeń uległ wzmocnieniu wraz z utworzeniem Centrum na rzecz Transferu Doświadczeń w zakresie Integracji i Reform (CETIR), powołanego w 2011 r. w celu „zintensyfikowania kontaktów pomiędzy słowackimi ekspertami a przedstawicielami władz państwowych w krajach Bałkanów Zachodnich, Partnerstwa Wschodniego i innych krajach będących w trakcie procesu przemian"[32]. Choć Centrum nie wyklucza organizacji społeczeństwa obywatelskiego jako beneficjentów, jego działania skierowane są przede wszystkim do organów administracji publicznej, a ich głównym celem jest dwustronna współpraca z organami słowackiej administracji państwowej. Pod tym względem CETIR różni się zarówno od polskiej Fundacji Solidarności Międzynarodowej, jak i od czeskiego Programu promocji transformacji.

* * *

W polityce międzynarodowej współpracy rozwojowej, prowadzonej przez państwa V4 wobec krajów PW, można zauważyć liczne podobieństwa. We wszystkich przypadkach podstawowym celem jest wsparcie transformacji gospodarczej i politycznej. Wszystkie kraje V4 starają się także wspierać rozwój społeczeństw otwartych, chociaż ich działania w tym zakresie różnią się formą i intensywnością. Należy zauważyć, że kraje Kaukazu Południowego nie otrzymują prawie żadnej pomocy. Nawet w przypadku Gruzji poszczególne kraje V4 angażują się w pomoc w bardzo różnym stopniu. Białoruś jest z oczywistych względów krajem priorytetowym dla Polski, ale pozostałe państwa V4 w niewielkim stopniu kierują tam swoją pomoc. Ukraina i Mołdawia to jedyne kraje, w których wszyscy członkowie Grupy Wyszehradzkiej są obecni – i to w coraz większym zakresie. Działania poszczególnych krajów V4 prowadzone są za pośrednictwem różnych kanałów i na obecnym etapie ani strategiczne programy pomocy, ani rozdział funduszy nie są skoordynowane[33].

[32] Centrum na rzecz Transferu Doświadczeń w zakresie Integracji i Reform (CETIR). MSZ Republiki Słowackiej, 2013. http://www.mzv.sk/App/WCM/ZU/BelehradZU/main.nsf/vw_ByID/ID_ABE54FAFE6C6C54FC1257B2500430423_EN/$File/CETIR.pdf

[33] Jedynym dokumentem, w którym wspomniano o znaczeniu koordynacji działań dawców w poszczególnych krajach, jest strategia dla Mołdawii przyjęta przez Republikę Czeską. Development Cooperation Programme. Moldova. 2011-2017. MSZ Republiki Czeskiej, 2011. http://www.mzv.cz/public/44/29/ba/698495_600996_Development_Cooperation_Programme_Moldova_2011_2017.pdf

Wspólna obecność – Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki

Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki (IVF) został stworzony w 2001 r. w celu pogłębienia wewnętrznej spójności państw V4 poprzez umożliwienie organizacjom społeczeństwa obywatelskiego z czterech państw członkowskich V4 współpracy nad wspólnymi projektami. Ze względu na powodzenie działań Funduszu oraz zbieżność celów polityki zagranicznej państw V4 w Europie Wschodniej, dziesięć lat później pojawił się pomysł zinstytucjonalizowania ram dla wspólnych, wspieranych przez Fundusz działań we wschodnim sąsiedztwie UE. Projekty angażujące organizacje partnerskie z Europy Wschodniej były realizowane już wcześniej, ale w 2011 r. rządy państw V4 powołały do życia program „Visegrad 4 Eastern Partnership" (V4EaP) skierowany specjalnie do regionu Partnerstwa. Program zaczął funkcjonować w kolejnym roku[34].

Jednocześnie podniesiono składkę państw V4 do budżetu Funduszu z 1,5 mln EUR do 1,75 mln EUR rocznie, co oznaczało zwiększenie budżetu Funduszu o milion euro. Program V4EaP otrzymał budżet w wysokości 1 456 800 EUR; ponadto otrzymał również dodatkowe 1,5 mln EUR od Ministerstwa Spraw Zagranicznych Holandii. Kwota ta została podzielona między program grantów udzielanych konsorcjom organizacji pozarządowych z państw V4 i krajów PW oraz program stypendiów umożliwiających studia w dowolnym kraju V4 studentom z krajów PW. Dodatkową korzyścią z programu grantów i stypendiów jest kształtowanie postaw społecznych uczestników, co może przyczynić się do dokonania głębokich i trwałych zmian w społeczeństwach państw, do których programy te są skierowane.

Projekty, które jako pierwsze otrzymały wsparcie w ramach programu, są dopiero na etapie realizacji, dlatego za wcześnie jeszcze na ocenę powodzenia programu. Jednak według informacji pochodzących od przedstawiciela Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego, w ramach drugiej rundy konkursu grantowego wpłynęło dużo więcej wniosków niż w ramach pierwszej i jak dotąd zarówno rządy V4, jak i zewnętrzny fundator, są zadowoleni z wyników. Do tej pory Fundusz wybierał głównie projekty, w których liderem była

[34] Joint Statement on the Enhanced Visegrad Group Activities in the Eastern Partnership. Szczyt szefów rządów państw Grupy Wyszehradzkiej. 2011. http://www.visegradgroup.eu/2011/joint-statement-on-the

organizacja partnerska z jednego z państw wyszehradzkich, w przyszłości celem powinno być jednak zwiększenie liczby projektów prowadzonych przez organizacje z krajów Partnerstwa Wschodniego.

Program stypendialny został uruchomiony jednocześnie z programem grantowym i zastąpił wcześniejsze programy stypendialne skierowane do studentów z Ukrainy i Białorusi oraz program stypendiów In-Coming, w którym również mogli brać udział studenci z krajów Partnerstwa Wschodniego. W ramach pierwszej rundy selekcji wniosków w 2012 r. stypendia przyznano 76 studentom, natomiast w ramach drugiej rundy w 2013 r. otrzymało je 73 studentów. W Aneksie IV przedstawiono dane o liczebności studentów z krajów PW, podejmujących studia w krajach Grupy Wyszehradzkiej. Z danych tych wynika, że wraz z uruchomieniem nowego programu liczba studentów nieznacznie się zmniejszyła (7-10 stypendystów mniej, co oznacza spadek o 8-12%). Podobnie jak wcześniej, najwięcej stypendystów pochodzi z Białorusi i Ukrainy. Zdarzało się jednak, że o stypendia w niektórych krajach wyszehradzkich nie ubiegali się żadni studenci z krajów Kaukazu Południowego i Mołdawii. Dlatego priorytetem dla Funduszu powinno być popularyzowanie programu stypendialnego w tych krajach[35].

Mimo że jest jeszcze zbyt wcześnie na ocenę powodzenia programu V4EaP, z perspektywy poszczególnych państw V4 można już zauważyć pewne pozytywne i negatywne aspekty inicjatywy. Korzystne jest to, że program Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego staje się dodatkowym narzędziem realizacji wspólnych celów polityki zagranicznej państw V4. Może się również przyczynić do realizacji celów Partnerstwa Wschodniego, zwłaszcza jeśli chodzi o budowę silniejszego i bardziej otwartego społeczeństwa obywatelskiego w krajach regionu. Fundusz podkreśla także wagę wzmacniania wewnętrznej spójności grupy V4 poprzez współpracę i wymianę doświadczeń. Ta zasada znajduje odzwierciedlenie również w programie V4EaP, jednak oprócz budowania wewnętrznej spójności Grupy Wyszehradzkiej, celem jest także stworzenie mocniejszych powiązań między krajami V4 i krajami Partnerstwa Wschodniego. Dodatkową zaletą programu Funduszu jest to, że nakłada on na otrzymujące wsparcie organizacje pozarządowe z krajów Partnerstwa obowiązek współpracy z więcej niż jedną organizacją pozarządową z Grupy Wyszehradzkiej, co tworzy wartość dodaną większą niż w przypadku projektów wspieranych samodzielnie przez poszczególne kraje V4.

[35] Approved Scholarships & Fellowships 2003-2013, International Visegrad Fund, http://visegradfund.org/scholarships/approved_scholarships/

Z drugiej strony wspieranie projektów za pośrednictwem wspólnego Funduszu oznacza też, że dodatkowe uznanie w krajach Partnerstwa zyskuje nie dane państwo V4, ale współpraca regionalna. Taka sytuacja może być nieatrakcyjna dla nowych dawców pomocy, którzy dopiero budują swoją pozycję i starają się zwiększać własną renomę poprzez dostarczanie dwustronnej pomocy rozwojowej zamiast współpracy wielostronnej. Dlatego pomimo oczywistych zalet, pozyskanie większego wsparcia i dodatkowych zasobów dla tego rodzaju wielostronnych programów może stanowić wyzwanie. To, czy państwa V4 będą zainteresowane zainwestowaniem większych środków w program V4EaP, pozostaje otwartym pytaniem, a odpowiedź będzie zależała od powodzenia programu i od tego, czy państwa V4 pozostaną zgodne co do tego, że region PW powinien być nadal głównym priorytetem ich współpracy regionalnej w dziedzinie polityki zagranicznej.

II. POTENCJAŁ WSPÓŁPRACY W DZIEDZINIE POMOCY ROZWOJOWEJ KIEROWANEJ DO KRAJÓW PARTNERSTWA WSCHODNIEGO

Systemy międzynarodowej współpracy rozwojowej poszczególnych państw V4 są dość nowe, w większości przypadków istnieją dopiero od dekady. Systemy te wciąż są reformowane, a poszczególne kraje V4 starają się budować swoją pozycję w światowym gronie dawców pomocy rozwojowej poprzez stopniowe zwiększanie wartości dwustronnej oficjalnej pomocy rozwojowej. Posiadane przez nie zasoby są jednak bardzo ograniczone i zostały dodatkowo zredukowane wskutek kryzysu finansowego i gospodarczego. Mimo to, jak pokazuje Aneks III, od 2009 r. do krajów PW trafia coraz większa część łącznej wartości ODA całej Grupy Wyszehradzkiej. Z drugiej strony, ponieważ systemy pomocowe poszczególnych krajów dopiero się rozwijają, a same kraje skupiają się na budowie własnej marki, jest mało prawdopodobne, by w najbliższej przyszłości były one zainteresowane stworzeniem wspólnego funduszu rozwojowego czy to dla regionu PW, czy też mającego ogólny charakter. Dla takiej wspólnej inicjatywy na obecnym etapie brakuje zarówno woli politycznej, jak i zasobów finansowych.

Z tego powodu zamiast myśleć o tworzeniu nowych instytucji, można i trzeba rozważyć zracjonalizowanie obecnej współpracy i lepsze wykorzystanie już teraz zaangażowanych zasobów. Da się wskazać działania państw V4, które się pokrywają, ale także różnice, wskazujące na obszary, w których państwa V4 mogą się wzajemnie uzupełniać. Istnieją ważne przesłanki do współpracy i lepszej koordynacji działań, dzięki którym możliwe będzie udoskonalenie pomocy rozwojowej państw V4 dla regionu PW.

Najlepszym punktem wyjścia dla takiej współpracy i koordynacji byłyby Ukraina i Mołdawia. Podtrzymanie i podniesienie poziomu wsparcia dla prowadzonych przez nie reform ma zasadnicze znaczenie dla powodzenia całego projektu PW. Z drugiej strony skupienie się na tych dwóch krajach jest najdogodniejszym rozwiązaniem z punktu widzenia państw V4. Wszystkie państwa V4 są już w znacznym stopniu obecne w tych dwóch krajach PW, proporcjonalnie do swojego potencjału. Z drugiej strony praktycznie nie dostarczają one żadnej międzynarodowej pomocy rozwojowej Armenii i Azerbejdżanowi; Węgry i Słowacja są prawie nieobecne w Gruzji; natomiast Białoruś, najtrudniejszy ze wszystkich partnerów, w pomocy rozwojowej V4 pozostaje niemal wyłącznym polem działania Polski. Jak pokazuje wykres 6, bezwzględna wartość oficjalnej pomocy rozwojowej od całej Grupy Wyszehradzkiej dla Ukrainy

utrzymała się na stałym poziomie nawet w okresie kryzysu, natomiast łączna wartość pomocy państw V4 dla Mołdawii wzrosła nawet w liczbach bezwzględnych (wykres 7). Sensownym posunięciem jest wzmocnienie współpracy tam, gdzie istnieją do tego dobre warunki.

Wykres 6. Oficjalna pomoc rozwojowa netto państw V4 dla Ukrainy

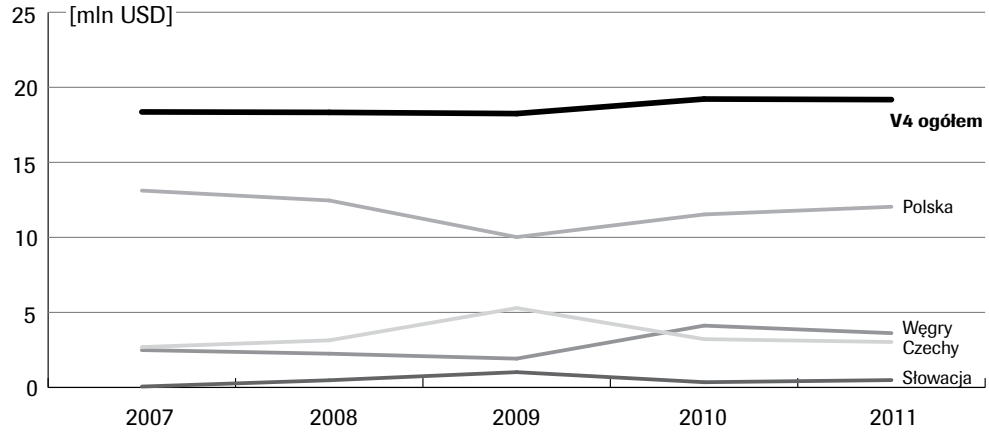

	2007	2008	2009	2010	2011
Polska	13,12	12,46	10,02	11,53	12,04
Czechy	2,69	3,14	5,29	3,22	3,03
Węgry	2,49	2,25	1,92	4,12	3,62
Słowacja	0,06	0,48	1,02	0,35	0,49
V4 razem	18,36	18,33	18,25	19,22	19,18

Źródło: OECD DAC; www.aidflows.org

Wykres 7. Oficjalna pomoc rozwojowa netto państw V4 dla Mołdawii

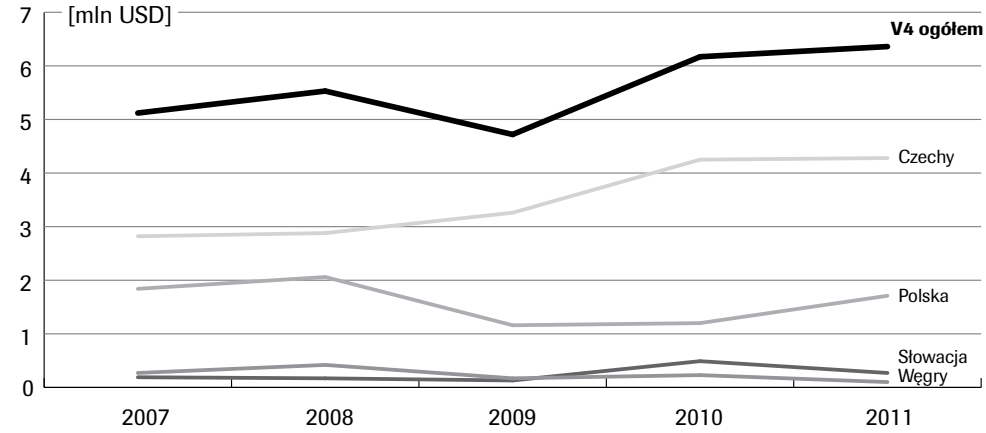

	2007	2008	2009	2010	2011
Polska	1,84	2,06	1,16	1,2	1,71
Czechy	2,82	2,88	3,26	4,25	4,28
Węgry	0,27	0,42	0,17	0,23	0,1
Słowacja	0,19	0,17	0,13	0,49	0,27
V4 razem	5,12	5,53	4,72	6,17	6,36

Źródło: OECD DAC data; www.aidflows.org

Na Ukrainie i w Mołdawii wszystkie państwa V4 udzielają pomocy zarówno administracji centralnej i samorządowej, jak i organizacjom społeczeństwa obywatelskiego. W poniższej tabeli przedstawiono główne obszary zainteresowania poszczególnych państw V4 w dziedzinie pomocy rozwojowej, określone w obowiązujących obecnie wieloletnich strategiach pomocy rozwojowej. W przypadku Węgier, ze względu na brak takiej strategii, lista opiera się na rocznych sprawozdaniach węgierskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych za lata 2009 i 2010.

Tabela 1. Główne obszary, do których - zgodnie z obowiązującymi strategiami współpracy rozwojowej - kierowana jest pomoc rozwojowa państw V4 na Ukrainie i w Mołdawii

	Ukraina	**Mołdawia**
Polska (2012-2015)	Bezpieczeństwo publiczne i zarządzanie granicami; rozwój regionalny, wzmacnianie administracji publicznej i samorządów; MŚP i tworzenie miejsc pracy	Bezpieczeństwo publiczne i zarządzanie granicami; rozwój regionalny, wzmacnianie administracji publicznej i samorządów; rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich
Czechy (2010-2017)	Za pośrednictwem Programu promocji transformacji: wspieranie społeczeństwa obywatelskiego, młodzieży, mediów i obrońców praw człowieka oraz współpraca z władzami samorządowymi	Środowisko naturalne; rozwój społeczny (edukacja, pomoc społeczna i ochrona zdrowia); rolnictwo, zaopatrzenie w wodę i kanalizacja; rząd i społeczeństwo obywatelskie Za pośrednictwem Programu promocji transformacji: wspieranie społeczeństwa obywatelskiego, młodzieży, mediów i obrońców praw człowieka oraz współpraca z władzami samorządowymi
Węgry (na podst. sprawozdań rocznych, 2009-2010)	Wzmacnianie administracji publicznej i samorządów, wdrażanie standardów europejskich (gospodarka); bezpieczeństwo publiczne i zarządzanie granicami; wzmacnianie społeczeństwa obywatelskiego na Zakarpaciu	Wzmacnianie administracji publicznej i samorządów (Euroregion Dniestr); wdrażanie standardów europejskich (cła, normy fitosanitarne)
Słowacja (2009-2013)	Budowa instytucji demokratycznych i społeczeństwa obywatelskiego; gospodarka rynkowa i infrastruktura; rozwój społeczny	Budowa instytucji demokratycznych i społeczeństwa obywatelskiego; gospodarka rynkowa i infrastruktura; rozwój społeczny

We wszystkich programach pojawiają się: wzmacnianie administracji publicznej, budowa instytucji i wspieranie wdrażania standardów europejskich (bezpośrednio lub pośrednio, np. w drodze reform celnych czy rolnych). Formą wsparcia jest w tych przypadkach zazwyczaj pomoc techniczna, zarządzana przez administrację centralną państwa dawcy, a skierowana do organów

rządowych w kraju beneficjencie. Mimo to poza czeską strategią dla Mołdawii żaden z dokumentów strategicznych państw V4 nie wspomina o znaczeniu międzynarodowej koordynacji działań poszczególnych dawców pomocy[36]. Mołdawia i Ukraina bez wątpienia odnoszą korzyści z prowadzonych obecnie projektów pomocy technicznej, jednak państwa Grupy Wyszehradzkiej powinny rozważyć mocniejszą koordynację swoich działań. Dla Grupy korzyścią z takiej koordynacji byłaby możliwość obniżenia kosztów dzięki połączeniu zasobów oraz większa skuteczność transferu wiedzy dzięki połączeniu doświadczeń poszczególnych krajów. Korzyść dla odbiorców pomocy polegałaby na tym, że otrzymywaliby bardziej skoncentrowaną pomoc o wyższej wartości dodanej.

Obecnie nie ma instytucjonalnych warunków dla takiej koordynacji, ponieważ państwa V4 nie wdrożyły żadnych procedur konsultacyjnych w tym zakresie. Jednak skoro projekty pomocowe są zazwyczaj inicjowane przez organy administracji centralnej, ministerstwa poszczególnych krajów odpowiedzialne za obszary, których dotyczy pomoc, powinny konsultować się ze sobą w celu znalezienia potencjalnych synergii między działaniami wszystkich czterech dawców pomocy. Gdyby prowadzone było planowanie strategiczne z większym wyprzedzeniem, a ministerstwa spraw zagranicznych i ich agencje sprawowały nadzór nad całym procesem w poszczególnych krajach (co powinno przecież być długofalowym celem), wtedy odpowiednie departamenty w MSZ poszczególnych krajów mogłyby koordynować tego typu konsultacje.

Punktem wyjścia dla koordynacji mogłoby być zaktualizowanie i rozszerzenie Europejskiego Kompendium Transformacji (ETC). Jest to baza danych stworzona przez Komisję Europejską we współpracy z nowymi państwami członkowskimi, w której zebrano informacje o tzw. doświadczeniu transformacyjnym tych krajów, z myślą o uwzględnieniu tej wiedzy w unijnej polityce pomocy rozwojowej[37]. Baza danych ma pewne poważne niedociągnięcia (nieaktualne dane kontaktowe, powierzchowne informacje), ale sama jej idea jest bardzo

[36] Development Cooperation Programme. Moldova. 2011-2017. MSZ Republiki Czeskiej, 2011, s. 5-6, s.- 11-13. http://www.mzv.cz/public/44/29/ba/698495_600996_Development_Cooperation_Programme_Moldova_2011_2017.pdf. W słowackiej strategii rozwoju trójstronną (sic!) współpracę w zakresie pomocy rozwojowej uważa się za korzystną formę świadczenia wsparcia ze względu na ograniczone zasoby kraju i jego pozycję jako nowego dawcy pomocy. Trilateral Development Assistance, MSZ Republiki Słowackiej, http://www.foreign.gov.sk/en/foreign_policy/slovak_aid#trilateraldevelopmentassistance

[37] Europejskie Kompendium Transformacji jest dostępne w internecie pod adresem: www.eu-transition.eu

wartościowa. Baza jest ogólnodostępna w internecie i może być rozbudowywana przez organy państw członkowskich UE. Oznacza to, że istnieje już infrastruktura, dzięki której możliwe będzie stworzenie bardziej wartościowego i użytecznego narzędzia wewnętrznej koordynacji pomiędzy państwami V4 oraz informowania o obszarach, w których poszczególni dawcy pomocy posiadają doświadczenie przydatne dla krajów partnerskich.

Chociaż współpraca wyszehradzka została nawiązana z myślą o wzmocnieniu wewnętrznej spójności Grupy, w ostatnich latach jej celem był również rozwój zewnętrznego wymiaru działań. Partnerstwo Wschodnie w ostatnich latach zajmowało zawsze wysoką pozycję w programach prezydencji w Grupie Wyszehradzkiej, jednak międzynarodowa współpraca rozwojowa, która mogłaby być narzędziem wspierającym realizację celów Partnerstwa, pojawiała się tam jedynie w ograniczonym zakresie.

Kolejny wspólny aspekt działań państw V4 w Mołdawii i na Ukrainie dotyczy wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, będącego kluczowym elementem demokratyzacji. Bez silnego sektora społecznego i ugruntowania europejskich wartości i standardów, trwałość demokracji na Ukrainie i w Mołdawii będzie zagrożona. Trudno jest oszacować, ile poszczególne państwa V4 zainwestowały środków w te działania (np. wsparcie dla społeczeństwa obywatelskiego, stypendia). Rozsądnie byłoby skoncentrować w tej dziedzinie odpowiednie zasoby V4, ponieważ poprzez takie działania kształtowane są postawy społeczne oraz możliwy jest efekt synergii.

Kontynuowanie programów stypendialnych jest również inwestycją o dużym potencjale kształtowania postaw społecznych. Polska prowadzi udany program stypendialny, który jest bardzo popularny na Ukrainie, ale dużo mniej w Mołdawii. Można to oczywiście wytłumaczyć czynnikiem językowym i bliskością geograficzną. Również Węgry udzielają stypendiów studentom z Ukrainy i Mołdawii, ale zasięg ich programów jest bardzo ograniczony. Państwa V4 powinny zatem zaoferować studentom z tych krajów dodatkowe możliwości podejmowania studiów na swoich uczelniach, umożliwiając naukę w języku angielskim lub ewentualnie w języku państwa przyjmującego po odbyciu przez studenta intensywnego kursu językowego.

Projekty mające na celu wzmocnienie społeczeństwa obywatelskiego są realizowane przez różne organizacje. W Polsce zajmuje się nimi Fundacja Solidarności Międzynarodowej, w Czechach – Program promocji transformacji w strukturze MSZ, na Słowacji – Słowacka Agencja Rozwoju, a na Węgrzech

– Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Przy tak zróżnicowanym układzie instytucjonalnym skoordynowanie tych programów i projektów pomiędzy państwami wyszehradzkimi jest trudniejsze niż skoordynowanie udzielanej przez nie pomocy technicznej. Można zatem rozważyć dwie drogi postępowania: ujednolicenie ram instytucjonalnych bezpośredniego wsparcia projektowego w poszczególnych państwach, tak by organizacje pozarządowe z państw wyszehradzkich mogły ze sobą współpracować przy składaniu krajowych wniosków o wsparcie, lub też – przy zachowaniu obecnego układu – wzmocnienie programu V4EaP, realizowanego przez Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki, po dokonaniu ewaluacji pierwszej rundy projektów.

Główna zaleta wykorzystania struktur Funduszu jako bazy polega na tym, że oferuje on gotowe ramy instytucjonalne i udowodnił swoją zdolność do zarządzania międzynarodowymi projektami. Chociaż rozwiązanie to nie zwiększy udziału dwustronnej oficjalnej pomocy rozwojowej państw V4 i - być może - bezpośrednio nie wpłynie na zwiększenie widoczności poszczególnych państw jako dawców pomocy, ale stosowana przez Fundusz praktyka finansowania projektów angażujących wielu partnerów z państw V4 i krajów Partnerstwa daje lepsze możliwości wymiany doświadczeń i sprawdzonych praktyk na szerszym forum. Jednoczesny udział kilku organizacji otwiera uczestnikom projektów więcej możliwości kontaktu z różnymi środowiskami. To bardzo mocno przyczynia się do realizacji celu programu PW, jakim jest pogłębienie kontaktów międzyludzkich między krajami UE i krajami partnerskimi na Wschodzie.

REKOMENDACJE

- Państwa Grupy Wyszehradzkiej powinny w dalszym ciągu wspierać politycznie program Partnerstwa Wschodniego na szczeblu europejskim i starać się o zwiększenie jego finansowania.

- Grupa Wyszehradzka powinna poprzez współpracę i koordynację zwiększyć skuteczność działań swoich członków w obszarze międzynarodowej współpracy rozwojowej z krajami Partnerstwa Wschodniego.

- Chociaż na poziomie deklaracji politycznych państwa Grupy Wyszehradzkiej całkowicie popierają inicjatywę Partnerstwa Wschodniego, dane o wartości pomocy rozwojowej udzielanej krajom PW przez Grupę wskazują, że kraje V4 powinny przeznaczyć więcej zasobów na działania mogące przyczynić się do sukcesu Partnerstwa.

- Stworzenie do tego celu nowego, wspólnego wyszehradzkiego funduszu rozwoju nie jest obecnie realistycznym rozwiązaniem. Zamiast tego państwa V4 powinny skoncentrować się na lepszym wykorzystaniu istniejących instrumentów.

- Zakres pogłębionej koordynacji powinien być w pierwszym okresie ograniczony do dwóch najbardziej zaawansowanych krajów Partnerstwa, tj. Ukrainy i Mołdawii.

- Państwa Grupy Wyszehradzkiej powinny rozpocząć konsultacje strategiczne na temat stworzenia procedur koordynacji pomiędzy swoimi instytucjami odpowiedzialnymi za planowanie strategiczne międzynarodowej współpracy rozwojowej i zarządzanie programami pomocy technicznej.

- Zasadnicze znaczenie ma wykorzystanie istniejących już narzędzi. Należy zaktualizować internetową wersję Europejskiego Kompendium Transformacji w celu określenia obszarów, w których państwa V4 dysponują cennym doświadczeniem transformacyjnym, i przekazania tej informacji pozostałym państwom V4 oraz krajom partnerskim.

- Dzięki koordynacji i zastosowaniu zaktualizowanych narzędzi państwa V4 i kraje partnerskie powinny znaleźć nowe możliwości synergii we współpracy.

- Krokiem naprzód mogłoby być połączenie zasobów finansowych i wiedzy w określonych, wspólnie wybranych programach pomocy technicznej i projektów.

- Należy rozważyć zwiększenie wsparcia dla społeczeństwa obywatelskiego w postaci stypendiów i szerszych możliwości finansowania projektów ze środków Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego w celu ułatwienia kontaktów międzyludzkich i zwiększenia wpływu tego rodzaju programów na kształtowanie postaw społecznych.

BIBLIOGRAFIA

Dokumenty

1. Approved Scholarships & Fellowships 2003-2013, Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki, http://visegradfund.org/scholarships/approved_scholarships/
2. Centrum na rzecz Transferu Doświadczeń w zakresie Integracji i Reform (CETIR), MSZ Republiki Słowackiej, http://www.mzv.sk/App/WCM/ZU/BelehradZU/main.nsf/vw_ByID/ID_ABE54FAFE6C6C54FC1257B2500430423_EN/$File/CETIR.pdf
3. Concept about the International Development Cooperation of the Republic of Hungary, MSZ Republiki Węgierskiej, 2002, http://www.kulugyminiszterium.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Nemzetkozi_fejlesztes/nemz_fejl/koncepcio.htm
4. Decyzja 1/2003, Międzyresortowy Komitet ds. Międzynarodowej Współpracy Rozwojowej, 2003, http://www.kulugyminiszterium.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Nemzetkozi_fejlesztes/nemz_fejl/NEFE_TB.htm
5. Development Cooperation Programme, Moldova, 2011-2017, MSZ Republiki Czeskiej, 2011, http://www.mzv.cz/public/44/29/ba/698495_600996_Development_Cooperation_Programme_Moldova_2011_2017.pdf
6. Hungary. Inspired by Experience. International Development Cooperation, MSZ Republiki Węgierskiej, 2008, http://www.kulugyminiszterium.hu/NR/rdonlyres/09524B2E-76D7-4DCC-ADF6-67D3E1A14FA7/0/InspiredByExperience.pdf
7. Joint Statement on the Enhanced Visegrad Group Activities in the Eastern Partnership, Szczyt szefów rządów państw Grupy Wyszehradzkiej, 2011, http://www.visegradgroup.eu/2011/joint-statement-on-the
8. Konkluzje Rady i przedstawicieli rządów Państw Członkowskich zebranych w Radzie w sprawie przyspieszenia postępu w osiąganiu Milenijnych Celów Rozwoju: wkład UE do przeglądu Milenijnych Celów Rozwoju podczas spotkania ONZ na wysokim szczeblu w 2005 r. Nr 9266/05, Sekretariat Generalny Rady Unii Europejskiej, 24 maja 2005 r., http://register.consilium.europa.eu/pdf/pl/05/st09/st09266.pl05.pdf
9. Medium-Term Strategy for Official Development Assistance of the Slovak Republic for the years 2009-2013, MSZ Republiki Słowackiej, 2009, http://eng.slovakaid.sk/wp-content/uploads/2010/12/Medium-Term-Strategy-2009-2013-EN.pdf

10. Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2009, MSZ Rzeczypospolitej Polskiej, 2010, https://www.polskapomoc.gov.pl/files/2010%20!/MSZ_raport_roczny_2009_www.pdf
11. Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2010, MSZ Rzeczypospolitej Polskiej, 2011, https://www.polskapomoc.gov.pl/files/dokumenty_publikacje/PUBLIKACJE_2011/www_raport_roczny_2010_MSZ.pdf
12. Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2011, MSZ Rzeczypospolitej Polskiej, 2012, https://www.polskapomoc.gov.pl/files/Dokumenty_i_Publikacje/Raport_2011.pdf
13. Program of The Ministry of Foreign Affairs of the Slovak Republic for transfer of experience in integration and reforms, MSZ Republiki Słowackiej, 2013, http://www.mzv.sk/App/WCM/ZU/BelehradZU/main.nsf/vw_ByID/ID_3153A9E72D90EC21C1257B2500430592_EN/$File/CETIR_info.pdf
14. Projects Implemented in 2010, MSZ Republiki Czeskiej, 25.08.2011. http://www.mzv.cz/jnp/en/foreign_relations/human_rights/transition_promotion_program/about_us/summary_of_program_activities/projects_implemented_in_2010.html
15. Report about the Activities of the Hungarian International Development Cooperation and Humanitarian Aid Realized in 2009, MSZ Republiki Węgierskiej, 2010, http://www.kormany.hu/download/2/a9/40000/Besz%C3%A1mol%C3%B32009NEFE.pdf
16. Report about the Activities of the Official Hungarian International Development Cooperation and Humanitarian Aid in 2010, MSZ Węgier, 2011 http://www.kormany.hu/download/1/2d/50000/beszamolo_magyarorszag_2010_evi_nefe_tevekenysegerol.pdf#!DocumentBrowse
17. Target Countries, MSZ Republiki Czeskiej, 2013, http://www.mzv.cz/jnp/en/foreign_relations/human_rights/transition_promotion_program/target_countries/index.html
18. The Development Cooperation Strategy of the Czech Republic 2010-2017, MSZ Republiki Czeskiej, 2010, http://www.mzv.cz/file/762314/FINAL__Development_Cooperation_Strategy_2010_2017.pdf
19. Trilateral Development Assistance. MSZ Republiki Słowackiej, http://www.foreign.gov.sk/en/foreign_policy/slovak_aid#trilateraldevelopmentassiastance
20. Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o współpracy rozwojowej. Tekst ujednolicony na podstawie: Dz. U. z 2011 r. Nr 234, poz. 1386, z 2013 r. poz. 1283, http://www.polskapomoc.gov.pl/files/Ustawa_o_wspolpracy/Ustawa%20o%20Wspolpracy%20Rozwojowej%20-%20tekst%20ujednolicony.pdf

21. Wieloletni Program Współpracy Rozwojowej na lata 2012-2015, MSZ Rzeczypospolitej Polskiej, 2012, http://www.polskapomoc.gov.pl/files/dokumenty_publikacje/PW_PL-po_reas.pdf
22. Wspólne oświadczenie Ministrów Spraw Zagranicznych Grupy Wyszehradzkiej, Irlandii i Litwy na temat Partnerstwa Wschodniego, MSZ Rzeczypospolitej Polskiej, maj 2013, https://www.msz.gov.pl/resource/0dada40c-3212-4889-acc7-45a96ef1a3b0:JCR
23. Zespół Departamentu Współpracy Rozwojowej, http://www.polskapomoc.gov.pl/Zespol,Departamentu,Wspolpracy,Rozwojowej,51.html

Opracowania

1. End of Ministry of Foreign Affairs' Competition – "Cooperation with Polish Diaspora". Europejska Fundacja Praw Człowieka, 1 lutego 2013 r., http://media.efhr.eu/2013/02/01/ministry-foreign-affairs-competition-cooperation-polish-diaspora-2/
2. Development Cooperation of the Visegrad Group in the context of the European Union. FORS, MVRO, Grupa Zagranica i HAND, *Briefing Paper,* maj 2011, http://www.fors.cz/user_files/fors_brief_v4_final.pdf
3. Introduction. ICDT, http://www.icdt.hu/about-us/introduction
4. Gniazdowski, Mateusz, Visegrad cooperation in Polish foreign policy: as it stands and the outlook for the future, [w:] *Panorama of Global Security Environment 2010*, CENAA, Bratislava 2010, s. 49-65.
5. Kałan, Dariusz, East of Center: Can the Visegrad Group Speak with One Voice on Eastern Policy?, „PISM Policy Paper", nr 53 (2013), http://www.pism.pl/Publications/PISM-Policy-Paper-no-53
6. Lightfoot, Simon, Lindenhovius, Zubizarreta, Irene, *The Emergence of International Development Policies in Central and Eastern European States*, [w:] *European Development Cooperation. In Between the Local and the Global,* red. Paul Hoebink, Amsterdam University Press, Amsterdam 2010, s. 175-193.

Aneks I. Oficjalna pomoc rozwojowa państw Grupy Wyszehradzkiej

mln USD wg stałych cen, 2011	Czechy					Węgry				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
dochód narodowy*	190984,24	197159,91	188888,87	192536,2	200934,29	141354,81	136097,87	130065,23	132059,42	129699,89
oficjalna pomoc rozwojowa*	209,5	244,86	225,77	243,79	250,46	108,92	102,27	123,86	121,92	139,73
bilateralna oficjalna pomoc rozwojowa*	94,81	115,1	106,23	85,02	79,96	34,77	14,77	31,36	30,24	33,15
multilateralna oficjalna pomoc rozwojowa*	114,69	129,76	119,54	158,77	170,5	74,15	87,5	92,5	91,68	106,58
oficjalna pomoc rozwojowa/dochód narodowy	0,11%	0,12%	0,12%	0,13%	0,12%	0,08%	0,08%	0,10%	0,09%	0,11%
bilateralna oficjalna pomoc rozwojowa/ dochód narodowy	0,05%	0,06%	0,06%	0,04%	0,04%	0,02%	0,01%	0,02%	0,02%	0,03%
multilateralna oficjalna pomoc rozwojowa/ dochód narodowy	0,06%	0,07%	0,06%	0,08%	0,08%	0,05%	0,06%	0,07%	0,07%	0,08%
bilateralna oficjalna pomoc rozwojowa/ oficjalna pomoc rozwojowa	45%	47%	47%	35%	32%	32%	14%	25%	25%	24%
multilateralna oficjalna pomoc rozwojowa/ oficjalna pomoc rozwojowa	55%	53%	53%	65%	68%	68%	86%	75%	75%	76%

mln USD wg stałych cen, 2011	Polska					Słowacja				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
dochód narodowy*	373234,91	441466,44	460357,74	474241,03	495985,96	85451,23	92666,12	88868	92057,21	94205,82
oficjalna pomoc rozwojowa*	378,51	332,64	411,55	396,02	416,91	79,51	92,73	76,9	78,65	86,02
bilateralna oficjalna pomoc rozwojowa*	162,47	74,86	100,86	100,68	90,12	32,64	41,21	20,22	21,28	21,43
multilateralna oficjalna pomoc rozwojowa*	216,04	257,78	310,69	295,34	326,79	46,87	51,52	56,68	57,37	64,59
oficjalna pomoc rozwojowa / dochód narodowy	0,10%	0,08%	0,09%	0,08%	0,08%	0,09%	0,10%	0,09%	0,09%	0,09%
bilateralna oficjalna pomoc rozwojowa/ dochód narodowy	0,04%	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%	0,04%	0,04%	0,02%	0,02%	0,02%
multilateralna oficjalna pomoc rozwojowa/ dochód narodowy	0,06%	0,06%	0,07%	0,06%	0,07%	0,05%	0,06%	0,06%	0,06%	0,07%
bilateralna oficjalna pomoc rozwojowa/ oficjalna pomoc rozwojowa	43%	23%	25%	25%	22%	41%	44%	26%	27%	25%
multilateralna oficjalna pomoc rozwojowa/ oficjalna pomoc rozwojowa	57%	77%	75%	75%	78%	59%	56%	74%	73%	75%

* Źródło danych: OECD

Aneks II. Oficjalna pomoc rozwojowa państw Grupy Wyszehradzkiej dla krajów Partnerstwa Wschodniego

mln USD wg stałych cen, 2011		Czechy					Węgry				
		2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
dochód narodowy*		190984,24	197159,91	188888,87	192536,2	200934,29	141354,81	136097,87	130065,23	132059,42	129699,89
bilateralna oficjalna pomoc rozwojowa*		94,81	115,1	106,23	85,02	79,96	34,77	14,77	31,36	30,24	33,15
bilateralna oficjalna pomoc rozwojowa dla:	Armenii**	0,5	0,67	0,43	0,73	0,21	0	0	0	0,02	0,06
	Azerbejdżanu**	0,07	0,04	0,07	0,12	0,05	0	0,03	0,03	0,05	0,1
	Białorusi**	1,7	1,67	1,58	1,77	1,78	0	0,08	0,01	0,05	0,16
	Gruzji**	1	2,32	5,86	4,17	2,05	0	0,26	0,05	0,03	0,13
	Mołdawii**	2,82	2,88	3,26	4,25	4,28	0,27	0,42	0,17	0,23	0,1
	Ukrainy**	2,69	3,14	5,29	3,22	3,03	2,49	2,25	1,92	4,12	3,62
	Partnerstwa Wschodniego	**8,78**	**10,72**	**16,49**	**14,26**	**11,4**	**2,76**	**3,04**	**2,18**	**4,5**	**4,17**
bilateralna oficjalna pomoc rozwojowa dla PW/bilateralna oficjalna pomoc rozwojowa		**9,26%**	**9,31%**	**15,52%**	**16,77%**	**14,26%**	**7,94%**	**20,58%**	**6,95%**	**14,88%**	**12,58%**
bilateralna oficjalna pomoc rozwojowa dla PW/dochód narodowy		**0,005%**	**0,005%**	**0,009%**	**0,007%**	**0,006%**	**0,002%**	**0,002%**	**0,002%**	**0,003%**	**0,003%**

mln USD wg stałych cen, 2011		Polska					Słowacja				
		2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
dochód narodowy*		373234,91	441466,44	460357,74	474241,03	495,985,96	85451,23	92666,12	88868	92057,21	94205,82
bilateralna oficjalna pomoc rozwojowa*		162,47	74,86	100,86	100,68	90,12	32,64	41,21	20,22	21,28	21,43
bilateralna oficjalna pomoc rozwojowa dla:	Armenii**	0,22	0,45	0,56	0,59	1,12	0	0	0	0	0
	Azerbejdżanu**	0,49	0,29	0,24	0,19	0,4	0	0	0,02	0	0
	Białorusi**	15,57	16,36	17,03	15,82	21,21	0,08	0,2	0,03	0,17	0,05
	Gruzji**	1,62	2,57	12,29	6,49	6,58	0	0,12	0,09	0,51	0,51
	Mołdawii**	1,84	2,06	1,16	1,2	1,71	0,19	0,17	0,13	0,49	0,27
	Ukrainy**	13,12	12,46	10,02	11,53	12,04	0,06	0,48	1,02	0,35	0,49
	Partnerstwa Wschodniego	**32,86**	**34,19**	**41,3**	**35,82**	**43,06**	**0,33**	**0,97**	**1,29**	**1,52**	**1,32**
bilateralna oficjalna pomoc rozwojowa dla PW/bilateralna oficjalna pomoc rozwojowa		**20,23%**	**45,67%**	**40,95%**	**35,58%**	**47,78%**	**1,01%**	**2,35%**	**6,38%**	**7,14%**	**6,16%**
bilateralna oficjalna pomoc rozwojowa dla PW/dochód narodowy		**0,009%**	**0,008%**	**0,009%**	**0,008%**	**0,009%**	**0,000%**	**0,001%**	**0,001%**	**0,002%**	**0,001%**

* Źródło danych: OECD; **Źródło danych: AidFlows.org

Aneks III. Zagregowane dane nt. oficjalnej pomocy rozwojowej państw Grupy Wyszehradzkiej

Oficjalna pomoc rozwojowa V4	2007	2008	2009	2010	2011
Czechy*	209,5	244,86	225,77	243,79	250,46
Węgry*	108,92	102,27	123,86	121,92	139,73
Polska*	378,51	332,64	411,55	396,02	416,91
Słowacja*	79,51	92,73	76,9	78,65	86,02
RAZEM*	776,44	772,5	838,08	840,38	893,12

Bilateralna oficjalna pomoc rozwojowa V4	2007	2008	2009	2010	2011
Czechy*	94,81	115,1	106,23	85,02	79,96
Węgry*	34,77	14,77	31,36	30,24	33,15
Polska*	162,47	74,86	100,86	100,68	90,12
Słowacja*	32,64	41,21	20,22	21,28	21,43
RAZEM*	324,69	245,94	258,67	237,22	224,66

Bilateralna oficjalna pomoc rozwojowa V4 dla PW	2007	2008	2009	2010	2011
Czechy**	8,78	10,72	16,49	14,26	11,4
Węgry**	2,76	3,04	2,18	4,5	4,17
Polska**	32,86	34,19	41,3	35,82	43,06
Słowacja**	0,33	0,97	1,29	1,52	1,32
RAZEM*	44,73	48,92	61,26	56,1	59,95

V4 Razem	2007	2008	2009	2010	2011
oficjalna pomoc rozwojowa*	776,44	772,5	838,08	840,38	893,12
bilateralna oficjalna pomoc rozwojowa*	324,69	245,94	258,67	237,22	224,66
bilateralna oficjalna pomoc rozwojowa dla PW**	44,73	48,92	61,26	56,1	59,95
oficjalna pomoc rozwojowa dla PW / oficjalna pomoc rozwojowa	5,76%	6,33%	7,31%	6,68%	6,71%
oficjalna pomoc rozwojowa dla PW / bilateralna oficjalna pomoc rozwojowa	13,78%	19,89%	23,68%	23,65%	26,68%

Wszystkie dane w mln USD, wg stałych cen, 2011
*Źródło danych: OECD
** Na podstawie danych OECD z AidFlows.org

Aneks IV. Stypendyści Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego z krajów Partnerstwa Wschodniego

Uwaga: Dane w tabeli dotyczą liczby studentów i naukowców, których wnioski o stypendium zostały przyjęte. Nie obejmują one stypendystów z listy rezerwowej ani studentów, którzy nie przyjęli stypendium.

	2004	2005*	2006	2007	2008	2009**	2010	2011	2012***	2013	RAZEM
Armenia	0	0	0	0	0	5	5	8	6	6	30
Azerbejdżan	0	0	0	0	0	2	4	5	3	5	19
Białoruś	3	0	4	12	11	29	28	23	23	21	154
Gruzja	0	0	0	0	0	7	9	9	5	5	35
Mołdawia	0	0	1	2	1	9	2	1	4	3	23
Ukraina	0	29	28	73	63	67	34	37	35	33	399
Razem	**3**	**29**	**33**	**87**	**75**	**119**	**82**	**83**	**76**	**73**	**660**

* Początek funkcjonowania programu stypendiów dla Ukrainy. W internecie brak danych o innych stypendiach w tym roku.
** Początek funkcjonowania programu stypendiów dla Białorusi.
*** Początek funkcjonowania programu stypendiów wyszehradzkich dla Partnerstwa Wschodniego.